

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ САМОСТАВЛЕННЯ САМОТНІХ ЖІНОК

УДК 159.9

Ковтун Наталія Володимирівна,
студентка спеціальності 053 «Психологія»
КЗВО «Вінницька академія безперервної освіти»

Анотація. Стаття актуалізує тему психологічних особливостей самоствавлення самотніх жінок. Розкриває психологічні аспекти жіночої самотності.

Ключові слова: самоствавлення, самотність, жіноча самотність, самооцінка, самозвинувачення, дзеркальне-Я.

Актуальність дослідження. У сучасному українському суспільстві проблема самотності набула значної гостроти. У колі знайомих практично у кожного з нас є самотня жінка. Переживання самотності є невід'ємною складовою життя кожної людини, але в останній час, внаслідок дії цілої низки негативних соціальних чинників, проблема самотності стала дуже поширеною та болючою для нашого суспільства і для жінок зокрема. Ці жінки відрізняються специфічними соціальними, психологічними та демографічними особливостями, багато-рольовими функціями і певним соціальним статусом.

Самотня жінка, окрім власних страждань, породжує багато проблем у соціальному середовищі. Це відображається на психологічному кліматі в сім'ї, на демографічній ситуації в країні, на формуванні феміністичних течій в світі.

Самотні жінки - одна з самих незахищених категорій населення нашої держави, які сильніше в порівнянні з іншими, страждають від таких негативних явищ, як безробіття, скорочення робочих місць, оскільки для них це означає втрату не тільки матеріального добробуту, а й можливості реалізувати себе у професійній сфері. Жіноча самотність містить в собі безліч негативних аспектів, що стосуються безпосередньо особистості

жінки, що має негативний вплив на її самоствалення.

Короткий аналіз останніх досліджень і публікацій з проблеми.

Проблема самоствалення активно вивчається вітчизняними та зарубіжними психологами (Б. Братусь, Є. Волкова, Л. Гозман, Н. Іванова, Ч. Кулі, І. Кон, С. Пантелеєв, А. Петровський, М. Розенберг, М. Сарджвеладзе, В. Столін та ін.), хоча єдиний підхід до визначення змісту поняття «самоствалення» відсутній.

Серед зарубіжних авторів проблемою самотності займалися З. Фрейд, Дж. Зілбург, Х. Салліван, Е. Фромм, Ф. Фромм-Рейхман, Р. Вейс, В. Дж. Дерлега, С. Маргуліс, Л. Пепло, Д. Перлман, К. Роджерс, Ж. П. Сартр, А. Камю, К. Мустакас, В. Франкл, І. Ялом та інші. Зарубіжні дослідники феномену самотності вивчали риси характеру, особистісні якості самотних людей, вікові особливості; складові феномену (когнітивну, емоційну і поведінкову), що супроводжують стан самотності та ін.

У вітчизняній психології вивчення самотності як соціально-психологічного феномена пов'язане з іменами К. Абульханової-Славської, Л. Старовойтової, Г. Тихонова, С. Трубникової, Ж. Пузанова; вивченням культурно-історичних форм самотності займаються М. Покровський, С. Ветров, Ю. Швалб, О. Данчева; психологічні особливості самотності в підлітковому і юнацькому віці розкривають у своїх роботах І. Кон, О. Долгінова, Н. Перешіна; опис явищ, близьких самотності (ізоляція, усамітнення) розкривають у своїх працях О. Кузнецов, В. Лебедев, А. Хараш та інші.

Мета наукової публікації здійснити психолого-теоретичний аналіз поняття самоствалення у самотніх жінок.

Завдання статті:

- 1) уточнити поняття «самоствалення самотніх жінок»;
- 2) виокремити функції самоствалення самотніх жінок.

Методи та методики дослідження:

- 1) теоретичний аналіз, пояснення;
- 2) узагальнення, синтез, дедукція.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Український науковець Р. Попелюшко досліджує самотність з позиції стану особистості та патернів її поведінки. В першу чергу він наголошує на деструктивному впливі переживання самотності на особистість (неприйняття свого стану), а потім зазначає й конструктивний вплив (позитивне відношення до життя, до себе). Саме вибір поведінки, стратегія поведінки людини у стані самотності визначає полюс переживання самотності, і може виступати як корегуюча сила у трансформації негативного переживання в позитивне з подальшою корекцією (Задорожна, О. Ю., 2018).

Російська дослідниця О. Неумоева стверджує, що самотність – це наслідок деформації різноманітних відносин особистості, а є і позитивний бік – це занурення в особистісну рефлексію, самопізнання та переоцінка сенсу життя, цінностей. Таким чином авторка пропонує розглядати психологічну структуру феномену самотності через амбівалентний характер (Неумоева-Колчеданцева, Е. В., 2004).

Т. Джонсон, К. Роджерс, У. Селдер є пропонують розглядати самотність як відчуття, що виникає унаслідок конфлікту між особистістю і суспільством, тими зразками та нормами поведінки, які є у суспільстві.

У психології проблема самоствавлення особистості характеризується неоднозначністю, оскільки даний феномен нерозривно пов'язаний із становлення особистості як реального самоусвідомлення суб'єкта. Процес формування самоствавлення включений в генезис самої особистості.

Таким чином, аналіз наукових праць вітчизняних так і зарубіжних психологів свідчить про те, що в психології відсутнє загальноприйняте термінологічне трактування поняття «самоствавлення», так як самоствавлення розглядається з різних концептуальних позицій. Однак, як зазначає С. Панталеєв, можна визначити більш-менш прийнятну для

більшості науковців позицію, згідно з якою самостворення є цілісним, одновимірним та універсальним утворенням, що виражає міру позитивного ставлення індивіда до образу власного «Я»; і є інтеграцією окремих самооцінок (Пантелеев, С., 1991).

На основі проведеного теоретичного аналізу наукової літератури, під поняттям самостворення розуміємо це складний психічний процес, сутність якого полягає в сприйнятті особистістю самої себе в різних ситуаціях діяльності та поведінки, в усіх формах взаємодії з іншими людьми і в поєднанні цих образів в єдине цілісне утворення - в уявлення, а потім в поняття свого власного «Я» як суб'єкта, відмінного від інших суб'єктів.

Проведений аналіз досліджень проблеми самостворення дав змогу виділити основні його функції:

1. Відображення себе. Відображення особистості відбувається як на зовнішньому (фізичне самовідображення), так і на внутрішньому плані.

2. Самовираження та самореалізація.

3. Збереження внутрішньої стабільності та континуальності «Я». Ця функція самостворення здійснюється в силу тієї тенденції до внутрішньої узгодженості, до конгруентності, яка відповідає когнітивним уявленням про себе, емоційним реакціям стосовно своїх вчинків та дій, адресованих собі.

4. Саморегуляція та самоконтроль. Лише за умов наявності уявлень щодо себе та відповідного ставлення до себе, особистість може регулювати та контролювати власну діяльність.

5. Психологічний захист. При отриманні інформації, яка є небезпечною щодо уявлення про особистісне «Я», та при життєвих невдачах або різних за стадією інтенсивності психотравм захисні механізми особистості спрямовуються на раціоналізацію, створення образу «сфальшованого Я»;

6. Інтракомунікації. Соціальна природа особистості заключається не

лише в тому, що вона залучена у процес постійної взаємодії з соціальним світом, але й і в тому, що для себе особистість виступає в ролі соціуму, що взаємодіє з самим собою. Підґрунтям для таких інтракомунікаційних процесів є система самоствавлень.

Як, засвідчує проведений нами аналіз, самоствавлення реалізується через афективну складову самосвідомості, яка нерозривно пов'язана з когнітивним компонентом, оскільки саме на основі знань про себе в людини виникає ставлення до власної особистості, яке може бути позитивним чи негативним, адекватним чи ні. І вже на основі самоствавлення будується модель вчинків та дій, яка утворює поведінковий чи регулятивний компонент самоствавлення. Саме самоствавлення є одним із важливих елементів самосвідомості. Воно має свою структуру, функції, полюси та специфічні особливості.

Висновки. Отже, в ході даного дослідження було проведено аналіз дослідження самоствавлення у працях зарубіжних та вітчизняних науковців на основі чого уточнено поняття самоствавлення; виокремлено основні функції: відображення себе; самовираження та самореалізація; збереження внутрішньої стабільності та континуальності «Я»; саморегуляція та самоконтроль; психологічний захист; інтракомунікація.

Перспективи подальших досліджень полягають у з'ясуванні відмінностей самоствавлення самотніх чоловіків та самотніх жінок, що загалом відповідає принципам проведення гендерних досліджень в психології.

Список використаної літератури:

1. Задорожна, О. Ю. (2018). Особливості прояву жіночої самотності та її причини. *Збірник тез доповідей VII Міжнародної науково-технічної конференції молодих учених та студентів „Актуальні задачі сучасних технологій”, (3), 173-174 [українською мовою].*

2. Неумоева-Колчеданцева, Е. В. (2004). *Одиночество как общественно-историческое явление и как явление индивидуальной*

жизни. *Гуманитарный вектор*, (2), 23-29 [російською мовою].

3. Олейник, Н. О. (2016). *Переживання самотності як чинник самоактуалізації особистості*. Одеса [українською мовою].

4. Пантелеев, С. Р. (1991). *Самоотношение как эмоционально оценочная система*. Москва: МГУ [російською мовою].

5. Сіляєва, В. І. (2007). Дослідження особистості самотніх і не самотніх жінок: порівняльний аналіз. *Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна*. Харків [українською мовою].

6. Філатова, О. А. (2014). *Психологічні аспекти самотності, Медична психологія*. Київ [українською мовою].

ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОЯВУ ЛІДЕРСТВА У МОЛОДІЖНІЙ СОЦІАЛЬНІЙ ГРУПИ

УДК:159.9

Корейба Іветта Анатоліївна,
студентка спеціальності Психологія
КЗВО «Вінницька академія безперервної освіти»

Анотація. Стаття актуалізує тему психологічних особливостей прояву лідерських якостей особистості у молодіжній соціальній групі. Розкриває психологічні механізми розвитку лідерських якостей, а також значення соціального впливу на формування лідера у молодіжній групі.

Ключові слова: лідерство, молодіжна соціальна група, індивідуально-психологічні особливості лідера.

Актуальність дослідження. Лідерство завжди привертало до себе увагу дослідників та займало одне з провідних місць у дослідженнях соціальної психології та психології особистості та міжособистісних відносин у молодіжних соціальних групах. Проблема лідерства привертає увагу соціологів, психологів, філософів вже не одне тисячоліття. Особливо актуальною вона є на даний момент, адже на сучасному етапі, коли